

STEPHEN KINZER • **Darbe**

STEPHEN KINZER dört kıtaya yayılmış elliden fazla ülkede dış haberler temsilciliği, Türkiye, Almanya ve Nikaragua'da *New York Times* büro sefliği yaptı. *Times*'da çalışmaya başlamadan önce *The Boston Globe*'ün Latin Amerika muhabiri olarak çalıştı. Daha önce *Şahın Bütün Adamları: Bir Amerikan Darbesi ve Ortadoğu'da Terörün Kökenleri* (İletişim Yayınları), *Hilal ve Yıldız: İki Dünya Arasında Türkiye* (İletişim Yayınları), *Blood of Brothers: Life and War in Nicaragua* adlı eserleri yayımlandı. Ayrıca *Bitter Fruit: The Untold Story of the American Coup in Guatemala* adlı eserin yazarları arasındadır.

Overthrow. America's Century of Regime Change from Hawaii to Iraq

© 2006 Stephen Kinzer

Bu kitabın yayın hakları Ash Karasuil Telif Hakları Ajansı'nın aracılığıyla Hold and Company, LCC'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 1277 • Bugünün Kitapları 109

ISBN-13: 978-975-05-0553-9

© 2007 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2007, İstanbul

2. Baskı 2021, İstanbul

EDİTÖR Sulhiye Gültekingil

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Ceren Kınık, Gül Tunçer

DİZİN Özgür Yıldız

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

STEPHEN KINZER

Darbe

Hawaii'den Irak'a Amerika'nın Rejim Değişiklikleri Yüzyılı

Overthrow

*America's Century of Regime Change
from Hawaii to Iraq*

ÇEVİREN *Zeynep Beler*

*Ŗimdiki zaman ve gemiŖ zaman
Galiba ikisi de geleceęin içinde,
Ve gelecek gemiŖin içinde.*

– T.S. ELIOT

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
Giriş.....	13

BİRİNCİ KISIM

İmparatorluk Dönemi

1 Sarayda Kopan Kıyamet.....	23
2 Gu-Gu Diyarına Yolculuk.....	51
3 Genelevden Beyaz Eve.....	83
4 Dünya Tarihinde Bir Kırılma.....	111

İKİNCİ KISIM

Örtülü Operasyon

5 Despotluk ve Tanrıtanımaz Terörizm.....	153
6 Bu Gıcıktan Kurtulmak.....	175
7 Tercih Edilen İntihar Tarzı Değil.....	199
8 Onu Ezip Gececeğiz.....	227
9 Mezarlık Kokusu.....	259

ÜÇÜNCÜ KISIM

İstilalar

10	Zaaf Dolu Günler Sona Erdi	289
11	Bir İşe Yaramazsın	315
12	Göz Çukurlarında Sinekler Dolaşıyor Olacak	341
13	Yıldırım Harekâtı	367
14	Katastrofik Başarı	391
	NOTLAR	419
	KAYNAKÇA	441
	DİZİN	459
	ALBÜM	475

TEŞEKKÜR

Bu kitap bir asırdan daha uzun bir zamanı incelemekte ve yer-küreye yayılmış on dört ülkede geçen olaylarla ilgilenmektedir. Anlattığı olayların ve kişiliklerin tamamına aşina olan çok az sayıda yazar vardır. Bu kitapta anlattıklarım için yüzlerce tarihçi, gazeteci ve diğerlerinin çalışmalarını kaynak aldım. Kaynakçam, anlattığım hadiseler hakkında daha fazla bilgi isteyen okurlara başlama noktası olmanın ötesinde aynı zamanda, çalışmalarını benimkini biçimlendirmiş ve yönlendirmiş olan yazarlara bir sitayıştır.

“Rejim değişikliği” operasyonlarıyla ilgili tanımlarımın olabildiğince yanlışsız olduğundan emin olmak için, uzmanlardan her bölümü gözden geçirmelerini istedim. Her biri metnimi son derece geliştiren düzeltmelerde, önerilerde ve yorumlarda bulundu. Tek mükâfatları gerçeğe hizmet etmiş olmanın getirdiği memnuniyettir. Onlara derinden borçluyum.

Hawaii Üniversitesi’nden Profesör Pauline King Hawaii ile ilgili bölümü gözden geçirdi. Duke Üniversitesi’nden Profesör Louis A. Perez, Porto Riko Üniversitesi’nden Profesör Silvia Alvarez Curbelo ve Filipinler Üniversitesi’nden Profesör Maria Luisa Camagay, İspanyol-Amerikan Savaşı bölümünün çeşitli parçalarını gözden geçirdiler.

Tarihçi, roman yazarı ve Nikaragua'nın geçmiş Başkan Yardımcısı Sergio Ramirez ve Nikaragualı iktisatçı Edmundo Jarquin kendi ülkeleriyle ilgili materyalleri gözden geçirdiler. Honduras Ulusal Üniversitesi'nden Profesör Mario Argueta da oradaki olaylarla ilgili kısmı inceledi.

Soğuk Savaş yıllarındaki dört darbeye ilgili anlatımlarım için benzer uzmanlıkların kılavuzluğuna güvendim. Yazar ve tarihçi Ferhat Diba İran'la ilgili bölümümü gözden geçirdi. Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'nden Profesör Susanne Jonas ve Guatemala City'deki Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales'den Edelberto Torres Rivas, Guatemala bölümünü gözden geçirdiler. Northwestern Üniversitesi'nden Profesör Mark Bradley Güney Vietnam bölümünü gözden geçirdi. Tarihçi ve arşivci Peter Kornbluh, Şilili yazar Ariel Dorfman, Tufts Üniversitesi'nden Profesör Peter Winn ve Princeton Üniversitesi'nden Profesör Paul Sigmund, Şili hakkındaki bölümü gözden geçirdiler.

Bağımsız çalışan ilim insanı Wendy Grenade, Grenada istilasını konu alan bölümümü gözden geçirdi. Wyoming Üniversitesi'nden Profesör Steven Ropp, Panama hakkındaki bölümü inceledi. Yazar ve gazeteci Ahmed Raşid Afganistan bölümünü gözden geçirdi. *New York Times*'dan, Irak istilasına yakından şahitlik etmiş olan Thom Shanker, istila hakkında anlattıklarımı gözden geçirdi. *Los Angeles Times*'dan David Zucchini ve ilim insanı-diplomat David L. Phillips de Irak üzerine yazdıklarından parçalar okudular.

Bu bilirkişilerin tavsiye ettiği her değişikliği yapmadım, do layısıyla herhangi bir hata varsa benim sorumluluğumdur. Onların bu kitaba katkılarına ise paha biçilemez.

Müsveddemi kısmen veya tamamen okuyan ve yorum yapan diğer kişilerin katkıları da aynı değere sahiptir. Elmira Bayrasli, Sacha Brown, James Linkin, David Shuman, James M. Stone ve Chris Robling birbirinden etkili tavsiyelerde bulundular ve metnin biçimlenmesine çeşitli şekillerde yardımcı oldular.

Northwestern Üniversitesi Medill Gazetecilik Okulu'nun istidatlı mezunu Kate Barrett, Afganistan üzerine önemli araştır-

malarla katkıda bulundu. Illionis'deki Oak Park'ın halk kütüphanesinden Grace Lewis ile diğer kütüphane memurları, gözden saklanmış kitapların ve makelelerin yerlerini saptamak için bıkmadan usanmadan çalıştılar. Temsilcim Nancy Love beni içten bir şekilde yüreklendirdi. Alex Ward, *New York Times* muhabirinden sade vatandaşa dönüşümümün altından, Bill Keller ile diğer *Times* editörlerinin cömert işbirliğine güvenerek beceriyle kalkmıştır. Jeff Roth fotoğrafları bulmak için saatlerini harcadı. Paul Golob müsveddeyi hiç problem çıkarmadan ama otoriter bir şekilde yayına hazırladı ve Brianna Smith her aşamada üzerinde çalıştı.

Bu kitabı yazmak her şeyi emip bitiren, uzunca bir süre boyunca sosyal ortamdan büyük ölçüde çekilmemi gerektiren bir çalışma oldu. En yakınımdaykiler bu saplantılı çalışmayı anlayışla karşıladılar ve Kraliçe Liliuokalani'den Saddam Hüseyin'e kadar birçok şahıs üzerinde yoğunlaşmama içerlemek yerine beni cesaretlendirdiler. En çok onlara minnettarım.